

SAŽETAK

Uvod

Tri telekom operatera u BiH i danas su najdominantnija, te prema procjenama više od 90% tržišnog udjela u uslugama mobilne telefonije dijele sljedeće telekom kompanije: BH Telecom, Telekom Srpske i Hrvatski Telekom. Svi navedeni su bili predmet ovog istraživanja, a BH Telecom analiziran kao studija slučaja.

Pravni okvir

Sektor komunikacija u BiH trenutno je regulisan Zakonom o komunikacijama, koji je usvojen 2003. godine. Postavlja se pitanje u kojoj mjeri postojeći Zakon o komunikacijama u BiH ispunjava očekivanja u području zakonodavstva, u odnosu na dinamiku brzog razvoja informaciono-telekomunikacijskih tehnologija (IKT). Prošlo je 17 godina od usvajanja zakona. Tehnologija se značajno promijenila. Zakon nije.

U posljednjem izvještaju EU o BiH iz 2019. godine ističe se da Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) postavlja kao cilj za BiH da usvoji novi Zakon o elektronskim komunikacijama i elektronskim medijima, usklađen s pravnom stečevinom EU u ovom sektoru. Naglašeno je da zakon koji omogućava liberalizaciju sektora telekomunikacija i elektronskih medija nije na snazi, te bez obzira što je zemlja uvela 4G mrežu, BiH još uvijek nema strategiju širokopojasne mreže. U izvještaju se dalje navodi da Bosna i Hercegovina mora usvojiti državnu strategiju za sigurnost mreža i informacionih sistema.

NALAZI ISTRAŽIVANJA (STUDIJA SLUČAJA „BH TELECOM INVESTICIJE U 4G / 4G + MREŽU“)

Gotovo polovina ispitanika (47% od 17 intervjuisanih), na upitniku razvijenom u sklopu primarnog istraživanja za ovu analizu, vjeruje da nema dovoljno podataka koji bi mogli procijeniti konkurentnost nabavke 4G opreme od strane BH Telecoma, dok 18% ispitanika (od 17 intervjuisanih) vjeruje da postupak nije bio konkurentan (prema njihovim tvrdnjama, moguće je da kineska vlada pruža podršku Huawei-

ju da ponudi niže cijene i na taj način dobije poslove). Pored toga, BH Telecom je promijenio uslove za ponuđače tokom postupka nabavke, što jeste u skladu sa zakonodavstvom koje je na snazi, ali je i značajna prilika za manipulacije u postupku nabavke. Na osnovu gore spomenutog, moguće je zaključiti da je konkurentnost realizovane nabave 4G opreme od strane BH Telecoma upitna, zbog potencijalnog uticaja državnih podsticaja na jednak tretman ponuđača.

Sveukupno, ulaganja u razvoj 4G mreže u BiH posljednjih godina uglavnom su ulaganja domaćih javnih i privatnih kompanija koje koriste Huawei opremu i tehnologiju u razvoju 4G mreže. Prema rezultatima istraživanja, 2 od 3 vodeća telekom operatera u BiH koriste Huawei opremu za 4G mrežu.

Upotreba opreme i tehnologije kineskih proizvođača sama po sebi ne bi bila sporna, međutim, u posljednje vrijeme postoji i globalna zabrinutost u vezi s tim pitanjem. Ova zabrinutost ima nekoliko različitih aspekata. Prije svega, postavlja se pitanje sigurnosti građana BiH i društva, s obzirom na to da je Huawei oprema za slične mreže okarakterisana kao globalna sigurnosna prijetnja. Drugo, s ekonomskog aspekta, zbog kineske politike u subvencioniranju kompanija, kao dio nacionalne strategije za sticanje globalnog uticaja trgovinom i ulaganjima, ponuda Huawei-ja mogla bi potkopati tržišne principe poslovanja snižavanjem cijena, kao rezultat politike. I treće, s političkog aspekta, priliv kineskog kapitala u demokratske zemlje se značajno problematizira od strane Zapadnih demokratija iz jednog jednostavnog razloga - Kina nije demokratija. Istraživanje takođe pokazuje da je kineski kapital u BiH sve prisutniji. Uzimajući u obzir najavljena, u toku ili implementirana ulaganja koja uključuju kinesko finansiranje, ona premašuju 4 milijarde američkih dolara. Ako gledamo prisustvo kineskog kapitala u regiji, BiH je druga od sedam država Zapadnog Balkana (uključujući i Hrvatsku).

Sve navedeno trebalo bi ozbiljno razmotriti u svim budućim ulaganjima u BiH, posebno u osjetljiva područja, poput područja informacijskih i telekomunikacijskih tehnologija. Sigurnost i evroatlantska perspektiva BiH ne bi smjeli biti ugroženi zbog svega prethodno navedenog.

¹ U istraživanju su učestvovali novinari (mediji koji izvijestavaju na teme biznisa i istraživački novinari), nezavisni stručnjaci (univerzitetski profesor kriminologije i sigurnosnih studija, stručnjaci za strana ulaganja u BiH, bivši sindikalni aktivist u sektoru telekomunikacija), predstavnici nevladinih organizacija (stručnjaci za međunarodne odnose i javne nabave), javne institucije (Ministarstvo komunikacija na državnom nivou, Agencija za promociju stranih ulaganja, član Parlamenta Federacije BiH, Regulatorna agencija za komunikacije), poslovni sektor (Vijeće stranih investitora) i međunarodne organizacije (agencija UN-a koja provodi projekat u telekomunikacijskom sektoru). Ukupno 17 (od 34 ciljane osobe) prihvatilo je poziv CCI-ja da sudjeluje u istraživanju (odziv od 50%).

PREPORUKE ANALIZE

- Nadležne vlasti (uključujući Vijeće ministara BiH, Agenciju za javne nabavke BiH, Odbor za promet i komunikacije parlamentarne skupštine BiH) trebale bi razmotriti (kroz inkluzivan dijalog o javnim politikama):
  - nametanje primjene Zakona o javnim nabavkama BiH u državnim preduzećima u telekomunikacijskom sektoru (i revidiranje zakona kako bi se spriječila nejednakost među ponuđačima u kontekstu primanja vladinih poticaja i osiguravanje dodatnih nadzornih mehanizama za nabavke - npr. uvođenje obaveznih mješovitih odbora koje čine članovi parlamenata i vanjski akteri za praćenje javnih nabavki visokih vrijednosti povezanih sa strateškom infrastrukturom poput komunikacija, energije, hrane, vode, vlada, transporta, itd.) ili
  - izrada novog Zakona o javnim nabavkama koji će regulisati obavezu transparentnosti u radu državnih preduzeća, čak i kada su izuzeta od primjene Zakona o javnim nabavkama BiH.
- Relevantne izvršne i zakonodavne vlasti na državnom, entitetskom i nivou Distrikta Brčko (ministarstva unutrašnjih poslova, parlamentarne komisije za sigurnost, sigurnosne agencije, itd.) trebale bi preispitati postojeće zakonodavstvo i osigurati obaveznu sigurnosnu procjenu javnog interesa i zaštite podataka, kao i postupak provjere (provjera historije prethodno odabраних ponuđača) za ulaganja u stratešku infrastrukturu, prije potpisivanja ugovora.
- Relevantne institucije (na nivou vlada u BiH tj. kantoni, Distrikt Brčko, entiteti, Vijeće ministara BiH s parlamentarnim odborima) u saradnji sa civilnim društvom, međunarodnim akterima i drugim stručnjacima, trebale bi inicirati inkluzivan i otvoren dijalog u svrhu revidiranja relevantnih propisa o zapošljavanju u javnom sektoru (uključujući državna preduzeća), tako da postupak osigurava zapošljavanje na temelju kompetencija i sprječava dominantni politički uticaj.

Sve navedene preporuke za unapređenja javnih politika trebaju se dovesti u vezu s provedbom preporuka Evropske unije (EU) iz Analitičkog izvještaja iz 2019. godine² (prilog uz Mišljenje Evropske komisije o zahtjevu BiH za članstvo u Evropskoj uniji), uključujući:

- Usklađivanje zakonodavstva o javnim nabavkama sa direktivama EU iz 2014. godine u oblastima nabavki, komunalnih usluga i koncesija, gdje bi BiH trebala usvojiti novi Zakon o javnim nabavkama i uspostaviti specijalizirane funkcije nabavki u svakom ugovornom organu
- Izmjene zakona o državnoj službi osiguravanjem načela meritornosti u svim postupcima zapošljavanja, napredovanja i otpuštanja, te jačanje kapaciteta agencija za državnu službu za poboljšanje upravljanja ljudskim resursima i obuka
- Usvajanje potpuno novog Zakona o elektronskim komunikacijama i Zakona o elektronskim medijima koji će adresirati razvoj novih tehnologija i izazove u području telekomunikacija, usklađene s pravnom stečevinom EU u ovoj oblasti
- Usvajanje Strategije razvoja informaciono-komunikacijskih tehnologija u BiH za period 2019.-2023. godina
- Usvajanje nove Politike razvoja informacijskog društva BiH za period 2021.-2025. godina i izrada prateće Strategije ili Akcionog plana uz nju
- Usvajanje državne Strategije za sigurnost mreža i informacionih sistema

² Analitičko izvješće EU 2019 <http://europa.ba/wp-content/uploads/2019/06/Analiti%C4%8Dki-izvje%C5%A1taj-Mi%C5%A1ljenje-Komisije-o-zahtjevu-Bosne-i-Hercegovine-za-%C4%8Dlanstvo-u-Evropskoj-uniji.pdf>

Želite više informacija?

Kontaktirajte nas na...
Centri civilnih inicijativa (CCI)
Ludviga Kube 7, 75000 Tuzla

Bosna i Hercegovina
+387 35 247 740
cci@ccibh.org

...i pratite nas na

 @CCIBIH

ULAGANJA U
4G MREŽU
U BOSNI I HERCEGOVINI